तुम्हा माशांना जर हे करायची इच्छा असेल, खरोखरीची इच्छा असेल, तर तुमचा विजय होणारच! हे खरं आहे की आज कोळ्यांची ताकद जास्त आहे, पण ते मूठभर आहेत. तुम्ही जरी दुबळे आणि एकट्याने काही करायला असमर्थ असला, तरी तुम्ही संख्येने अगणित आहात. तुम्हीच जीवनाचा आधार आहात, हे जग तुमचे आहे — जर तुम्हाला खरोखरच नवं जीवन जगण्याची इच्छा असेल तर. तुम्ही फक्त एकत्र आलात, तर पंखांच्या एका फटकाऱ्यानेच तुम्ही सगळे धागे तोडून टाकाल, तुम्हाला आज गुलाम करणारी, भुकेने तडफडवून तुमचा जीव घेणारी सगळी जाळी तुम्ही नष्ट कराल. गरीबी व गुलामगिरी तुम्ही कायमची नष्ट कराल — जर तुम्हाला हे करायची इच्छा असेल तर.

म्हणून खूप मोठ्या इच्छा बाळगायला शिका!

लेखकाबद्दल -

विल्हेम लिबनिश्ट (जन्म १८२६ - मृत्यू १९००) हा जर्मन कामगारांचा एक प्रख्यात नेता होता. आयुष्यभर त्याने कामगार वर्गाच्या लढ्यासाठी व क्रांतीसाठी तन-मन-धन अर्पण करून कार्य केले. जर्मनीतील कामगारांना त्याच्याविषयी अपार प्रेम व आदर होता. 'कोळी आणि माशी' ही पुस्तिका युरोपमधील कामगारांमध्ये खूप लोकप्रिय झाली. कामगारांच्या अनेक पिढ्यांचे राजकीय शिक्षण तिने केले.

लोकायत

सहयोग मूल्य ५/- रूपये

कोळी आणि माशी

विल्हेम लिबनिश्ट

कोळी आणि माशी

विल्हेम लिबनिश्ट

तुम्ही त्याला ओळखता! चिकट, केसाळ अंगाचा तो ढेरपोट्या किडा. उजेडापासून शक्य तितक्या दूर अंधाऱ्या जागी दबा धरून बसणारा, आणि आपलं भयानक जाळं विणत बसणारा. याच जाळ्यात बिचारी निष्काळजी आणि अडाणी माशी पकडली जाते आणि प्राणाला मुकते. तो विद्रूप किडा तुमच्या माहितीचा आहे. त्याचे बटबटीत कवड्यांसारखे डोळे, आणि शिकार पकडून तिचा गळा दाबण्यासाठी उपयोगी पडणाऱ्या वेड्यावाकड्या वाळकुट्या तंगड्या—त्याही तुम्ही पाहिल्या आहेत. हा किडा म्हणजे आपला कोळी!

तो बघा, तिथं कोपऱ्यात शांतपणे बकध्यान करत तो पडून आहे. भक्ष्य तावडीत सापडण्याची वाट पहात. कधी कधी तो तुम्हाला दिसेल तो एखाद्या दुबळ्या माशीला जाळ्यात अडकवून टाकण्यासाठी निर्दयपणे आपल्या सापळ्याचे धागे वरखाली करत असताना. हा हावरा कीटक फार डोकं वापरून आपलं जाळं विणतो. पहिल्यांदा एक धागा, मग दोन आणि मग तीन—असे अनेक धागे तो गुंफतो. आडवे उभे धागे बांधतो. आणि जाळं असं काही पक्क बनवतो की माशीनं जीवाच्या आकांताने केलेल्या धडपडीनेसुद्धा ते तुटत तर नाहीच, पण नुसतं थरथरत सुद्धा नाही!

अन अखेर जाळं तयार होतं. सापळा लावला जातो. आता त्यातून सुटका नसते. कोळी आपल्या लपायच्या जागी परत जातो आणि भुकेने तडफडणारी एखादी साधीभोळी माशी अन्नाच्या शोधात येऊन जाळ्यात सापडण्याची वाट बघत रहातो.

माशी येण्यासाठी त्याला फार वाट पहावी लागत नाही. अन्नाचा कण शोधणारी ती बिचारी माशी इकडे तिकडे बघत अगदी सहजपणे जाळ्याच्या पसरलेल्या धाग्यांमध्ये बरोबर सापडते. ती घाबरून धडपडते आणि आणखीनच गुंतत जाते. जीव वाचवायला जाळ्यालाच धरू बघते आणि मग संपलच की सगळं!

भक्ष्य पकडलं गेल्याचं दिसलं रे दिसलं की कोळी जागेवरून उठतो. आपली अधाशी नजर माशीवर टाकत आणि हातापायाच्या आकड्या सरसावून हळूहळू पुढे सरकू लागतो. त्याला मुळीच घाई नसते. एकदा जाळ्यात सापडलेली ती दुर्दैवी माशी आता निसटणे शक्यच नाही हे या राक्षसाला पक्के माहीत असते. तो आणखी जवळ येतो. थंडगार बटबटीत डोळ्यांनी भक्ष्याचा अंदाज घेतो. त्या नजरेनंच माशीचं भान सुटतं. अंगावर चालून येणाऱ्या मृत्यूकडे पाहून ती भीतीने थरथर कापू लागते. चिकट धाग्यांमधून स्वत:ला सोडवून घ्यायचा आकांताने प्रयत्न करते, आणि तिची पार दमछाक होते.

पण तिचे प्रयत्न फुकट असतात, धडपड वाया जाते. ती जास्तजास्तच जाळ्यात गुंतत जाते. आणि कोळी जवळ जवळ येतच असतो. आणखी आणखी धागे तिच्या भोवती वेढले जातात. जाळ्यातून सुटण्याचा जितका प्रयत्न करावा तितकी अधिकच ती जाळ्यामध्ये गुंतत जाते. त्याचे बारीक पण चिवट धागे तिला पुरते अडकवून ठेवतात. अखेर तिला दमछाकीने धाप लागते, आणि सगळा प्रतिकार संपून जातो. आता ती तिच्या शत्रूसमोर, तिला जिंकून घेणाऱ्या त्या राक्षसासमोर असहाय बनलेली असते.

त्यानंतर कोळी आपल्या केसाळ आकड्यांनी माशीला पकडतो आणि मरणमिठीत बंदिस्त करतो. मग तो दुबळ्या भक्ष्याच्या थरथर करणाऱ्या शरीराचे चावे घेऊ लागतो. एकदा, दोनदा—त्याची पाशवी वासना आणि भूक संपेपर्यंत कितीतरी वेळा. जराशी त्याची रक्ताची

तहान भागली की माशीला तो अर्धमेले ठेवून दूर जातो. मग तो परत येतो आणि आणखी रक्त शोषतो. ती दुर्दैवी माशी संपेपर्यंत, तिच्या अंगातले सगळे रक्त आणि जीवनरस संपेपर्यंत त्याच्या त्या फेऱ्या चालू रहातात. या हालांमधून तिला सोडवायला मृत्यूला वेळ लागतो. खूप वेळ लागतो.

बिचाऱ्या माशीच्या अंगात थोडीसुद्धा धुगधुगी शिल्लक दिसतीय तोवर हे रक्तपिपासू पिशाच्च तिची पाठ सोडत नाही. ते तिचा जीव शोषून घेतं, तिची शक्ती खच्ची करतं, तिचं रक्त पितं. आणि शोषून घ्यायला काही, अगदी काही उरलं नाही अशी खात्री पटल्यावरच तिच्यापासून दूर होतं.

शोषलं गेल्यानं शुष्क आणि पिसासारखं हलकं बनलेलं माशीचं शरीर मग जाळ्यातून टाकून दिलं जातं. वाऱ्याच्या पहिल्याच झुळुकीसरशी ते कुठल्याकुठं जातं. आणि सगळं शांत होतं.

पण कोळी मात्र तृप्त मनानं आपल्या आरामगृहात जाऊन बसतो. स्वत:च्या पराक्रमावर अन एकंदर जगावर तो खूष असतो. सभ्य अन प्रतिष्ठित लोकांना जगात अजून सुखात रहाता येतं याचं त्याला समाधान वाटत असतं.

तुम्ही शहरातले व खेड्यांमधले कामगार म्हणजे ही माशी आहात. जिचं शोषण होतं आणि प्राण जातात अशी माशी! जिचं सगळं हडप होतं अन जिचं रक्त पिऊन इतर जगतात. तुम्ही, दडपल्या गेलेल्यांनो, बुद्धीवंतांनो, कारखान्यातल्या कामगारांनो, भीतीनं थरथरणाऱ्या तरुण कुमारिकांनो आणि हक्कांसाठी झगडण्याचाही धीर नसणाऱ्या तुडवलेल्या बायकांनो, लष्करी बुटांच्या टाचांखाली बळी जाणाऱ्या दुर्दैवी लोकांनो–थोडक्यात सगळ्या गरीब व पिळल्या जाणाऱ्यांनो, तुम्ही ही माशी आहात!

तुमचेही असेच बळी जात असतात. तुमच्या शरीरातला सगळा जीवनरस संपेपर्यंत तुमचं शोषण होतं आणि मग तुम्हाला कस्पटासारखं फेकून देण्यात येतं. देशाची सर्व संपत्ती घाम गाळून निर्माण करणाऱ्यांनो, देशाचं हृदय, मेंदू आणि जीवनशक्ती असणाऱ्यांनो, आज हुकुमाची तामिली करणं व एखाद्या कोपऱ्यात झिजून झिजून निमूटपणे मरणं याशिवाय दुसरा कोणताही हक्क तुम्हाला नाही. आणि यावेळी तुमचं रक्त, तुमचा घाम, तुमचे श्रम, तुमची बुद्धी, तुमचं सारं जीवनच इतर काहींना मोठं आणि बलवान करण्यासाठी खर्ची पडत आहे. तुमच्या मालकांना व तुम्हाला पिळणाऱ्यांना, या हावरट किळसवाण्या कोळ्यांना.

कोळी म्हणजे साहेब, थैलीशहा, शोषण करणारे, सट्टेबाज, भांडवलदार, धर्मगुरू आणि पुजारी, स्त्रियांना भ्रष्ट करणारे! कोळी म्हणजे ही सगळी तुमच्या जिवावर पोसली जाणारी बांडगुळं. आपल्याला टाचेखाली भरडणारे जुलमी सत्ताधारी, अन्याय व दडपशाही पोसणारे कायदे बनवणारे पंडित, आपल्याला गुलाम करणारे हुकुमशहा. इतर माणसांच्या जिवावर जगणारा प्रत्येक जण कोळी आहे. आपल्याला पायदळी तुडवणारा, आपल्या दु:खांकडे व आपल्या धडपडीकडे निर्दयपणे बघणारा कोळी.

माशी म्हणजे कामगार. मालकाच्या मनमानेल तशा अन्यायी कायद्यांपुढे त्याला नमावे लागते, कारण स्वत:चे आणि स्वत:च्या कुटुंबाचे पोट भरण्याकरता बिचाऱ्यांकडे दुसरे साधनच नसते. कोळी म्हणजे प्रत्येक कामगाराच्या श्रमावर रोज सहाआठ रुपये कमवणारा अन् तरीही कामगाराला बाराचौदा तासांच्या कामाचे दोनतीन रुपये हातावर टिकवण्याचे धैर्य—नव्हे दयाबुद्धी(!) दाखवणारा बडा कारखानदार.

माशी म्हणजे एकदा खाणकामगार—तो खाणीच्या तळाशी विषारी वायूमध्ये काम करून जमिनीच्या पोटातून संपत्ती बाहेर काढतो, पण स्वत: ती उपभोगत नाही. कोळी म्हणजे कंपनीचा शेअरहोल्डर—त्या शेअर्सची किंमत दुप्पट, तिप्पट होते. पण तरी त्याचे कधीच समाधान होत नाही. त्याला अधिकाधिक नफ्याचा भाग हवा असतो. तो कामगाराच्या श्रमांच्या फळावर दरोडा घालतो. आणि जर त्यांनी थोडीसुद्धा मजुरीत वाढ मागण्याचे धाडस केले तर तो या 'बंडखोरांना' मृत्यूचे दर्शन घडवण्यासाठी लष्कर बोलावतो.

माशी म्हणजे एखादे लहान मूल–ज्याला कोवळ्या वयापासूनच कारखान्यात किंवा घरी पोटाची खळगी भरण्यासाठी गुलामासारखे राबावे लागते. मात्र या मुलाचे गरीब आईबाप म्हणजे कोळी नव्हेत. कारण गरजेपोटी ते आपल्या मुलाचा असा बळी देत असतात. नैसर्गिक भावनांना असे विकृत रूप येण्याला व माणसांना स्वत:च्या कुटुंबाचा नाश करायला लावायला जबाबदार कोण आहे? तर नरकासमान असणारी परिस्थिती.

माशी म्हणजे सामान्य माणसाची एखादी सत्प्रवृत्त मुलगी. तिला प्रामाणिकपणे जगायची इच्छा असते, पण मालकाच्या आणि मॅनेजरच्या पाशवी वासनांना शरण गेल्याशिवाय तिला काम मिळू शकत नाही. हा मालक तिला वापरतो आणि मग, बहुतेकवेळी तिला दिवस गेल्यावर, क्रुरपणे व निर्दयपणे स्वत:ची बदनामी होऊ नये म्हणून तिला फेकून देतो. कोळी म्हणजे तो रंगेल तरुण, 'प्रतिष्ठित' घरामधला तो रिकामटेकडा मवाली. निष्पाप मुलींना तो मजेखातर वाकड्या मार्गाला लावतो आणि त्यांची गटारातून फरफट करतो. किती जास्त बायकांना आपण भ्रष्ट केले आहे यातच त्याला मोठी धन्यता वाटत असते.

तू! नांगर धरणाऱ्या शेतकऱ्या, तू माशी आहेस. श्रीमंत जमीनमालकाकरता तू शेती करतोस. तू पीक पेरतोस पण तुझ्या पदरात ते पडत नाही. तू फळं पिकवतोस पण त्यांची चव तुझ्याकरता नसते. श्रीमंत जमीनदार हा कोळी. तो कुळांना आणि शेतमजुरांना क्षणभरही उसंत घेऊ न देता घाम गाळायला लावतो. आणि त्यावर स्वत:चे आरामाचे सुखासीन जीवन जगत असतो.

कोळी म्हणजे दरवर्षी खंड वाढवणारा आणि प्रामाणिक श्रमांची किंमत कमी करणारा जमीनदार.

माशी म्हणजे आपण सगळे गरीब, साधेभोळे लोक जे युगानुयुगे देवाच्या कोपाला घाबरत आलो, पुजाऱ्यांच्या पायांचे तीर्थ घेत आलो. धर्म–संस्थानांच्या फायद्याकरता व करमणुकीकरता आपण एकमेकांशी भांडलो व एकमेकांना गुलाम करत आलो. आपण इतके दिवस गुडघे टेकून राहिलो. अन्यायाने मिळवलेली फळं चाखणाऱ्यांपुढे नमलो, कारण आपल्या बुद्धीला धर्माच्या शिकवणीने विष पाजून पांगळे बनवले होते. कोळी म्हणजे ढोंगी व लोभी चेहऱ्याचे हे भगव्या वस्त्रातले धर्मगुरू. साध्याभोळ्या माणसांच्या मनात हे आपल्या शिकवणीने गोंधळ माजवतात. सबंध देशाच्या आत्म्याला हे पोखरतात आणि समाजाला रसातळाला पोचवतात.

थोडक्यात माशी म्हणजे दडपले गेलेले, गुलाम झालेले, पिळले जाणारे. कोळी म्हणजे स्वार्थी शेटजी किंवा जुलुमी सत्ताधीश–मग त्यांनी कोणताही बुरखा पांघरलेला असो.

पूर्वी कोळी मोठमोठ्या किल्ल्यांमध्ये व राजवाड्यांमध्ये बसून जाळे विणत असे. आज तो उद्योगधंद्यांच्या केंद्रांमध्ये, पैश्याचा ओघ वाहणाऱ्या विभागांमध्ये रहाणे जास्त पसंद करतो. बहुतेक वेळा तो तुम्हाला औद्योगिक शहरांमध्ये आढळेल, पण कधी तो लहान शहरांमध्ये वा गावांमध्येही सापडेल. जिथंजिथं पिळवणूक करता

येते, जिथं कामगार, कफल्लक मजूर, लहान कारागीर, शेतमजूर आणि कर्जाखाली वाकून गेलेले गरीब शेतकरी भांडवलदारांच्या अनावर लोभापुढे उघडे पडले आहेत तिथंतिथं त्यांचं वास्तव्य असतं.

कुठेही नजर टाका, शहरात असो की खेड्यात, सगळीकडे तुम्हाला गरीब कीटक त्यांच्या शत्रूंच्या जाळ्यांमध्ये व्यर्थ झगडत असताना दिसतील. तुम्हाला ते हळूहळू थकून जाताना दिसतील. शेवटी शुष्क होऊन मरताना दिसतील.

दुबळ्या भित्रट माशा आणि क्रूर रक्तपिपासू कोळ्यांमध्ये ही लढाई गेली शेकडो वर्षे चालू आहे. केवढी प्रचंड दु:खानी भरलेली ही गाथा आहे! यातनांची ही एक राक्षसी कहाणी आहे. मग ती परतपरत कशाला सांगायची? झालं गेलं होऊन गेलं, आपण आता सध्याच्या व पुढे येणाऱ्या काळाविषयी बोललं पाहिजे.

आपण माशी व कोळी यांच्यात आज चालू असलेल्या संघर्षाकडे जरा बारकाईने पाहूया. परिस्थिती कशी आहे हे यथार्थपणे समजून घेऊया. आपण सगळ्या माशांनी आपल्या शत्रूंनी लावलेल्या सापळ्याची नेमकी माहिती करून घ्यायला पाहिजे. त्यांच्या फसव्या युक्त्या प्रयुक्त्यांचे खरे स्वरूप ध्यानात घ्यायला पाहिजे. आणि सगळ्यात महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे आपण एकजूट करू या. आपल्याला अडकवणारं जाळं तोडणं एकट्याला जमणार नाही. आपली एकजूट हेच आपले बळ आहे. आपल्याला बंधनांमध्ये ठेवणाऱ्या साखळ्या आपण तोडून टाकू, आपल्या शत्रूंना त्यांच्या लपण्याच्या जागांतून हुसकावून लावू, ज्ञानाचा प्रकाश आपण सगळीकडे पसरवू. म्हणजे मग त्या धूर्त, पापी प्राण्याला कारस्थाने रचण्याकरता कधीही कुठे अंधारी जागा शिल्लक राहणार नाही.

तुम्हा माशांना जर हे करायची इच्छा असेल, खरोखरीची इच्छा असेल, तर तुमचा विजय होणारच! हे खरं आहे की आज कोळ्यांची ताकद जास्त आहे. पण ते मूठभर आहेत. तुम्ही जरी दुबळे आणि एकट्याने काही करायला असमर्थ असला तरी तुम्ही संख्येने अगणित आहात. तुम्हीच जीवनाचा आधार आहात, हे जग तुमचे आहे—जर तुम्हाला खरोखरच नवं जीवन जगण्याची इच्छा असेल तर. तुम्ही फक्त एकत्र आलात तर पंखांच्या एका फटकाऱ्यानेच तुम्ही सगळे धागे तोडून टाकाल, तुम्हाला आज गुलाम करणारी, भुकेने तडफडवून तुमचा जीव घेणारी सगळी जाळी तुम्ही नष्ट कराल. गरीबी व गुलामगिरी तुम्ही कायमची नष्ट कराल—जर तुम्हाला हे करायची इच्छा असेल तर.

म्हणून खूप मोठ्या इच्छा बाळगायला शिका!

आमच्याबद्दल: लोकायत

पुस्तिकेत म्हटल्याप्रमाणे खरोखरच आजही मुठभर कोळी कोट्यवधी माश्यांचे शोषण करीत आहेत. खरंतर आपला देशच गंभीर संकटात आहे. आपल्याकडे प्रचंड निसर्गसंपदा आहे. साधनसंपत्तीचा पुरेपूर वापर करण्यासाठी लागणारं मनुष्यबळ आपल्या देशात मुबलक आहे. असं असूनही आपण जगातल्या गरिब देशांपैकी एक आहोत.

आता आपले शासनकर्ते स्वत:च्या स्वार्थासाठी देश बहुराष्ट्रीय कंपन्यांना विकत आहेत. या घातक चालीचे भयावह परिणाम समाजात दिसायला सुरुवात झाली आहे. शेती उजाड होत चालली आहे. शेतकरी आत्महत्या करीत आहेत किंवा देशोधडीला लागून शहरांकडे धाव घेत आहेत. अशात वीज, पाणी, टेलीफोन, जीवनावश्यक वस्तूंची महागाई आभाळाला भिडली आहे. तुमचं आमचं जिणं दिवसेंदिवस जिकिरीचं होत चाललं आहे.

जर आपण लढलो नाही
जर आपण लढत राहिलो नाही
तर शत्रू
त्याच्या संगिनींनी
आपल्याला ठार मारून टाकेल
आणि मग
आपल्या हाडांकडे बोट दाखवून म्हणेल
बघा:
ही गुलामांची हाडं आहेत, गुलामांची!

कोळी आणि माशी

विल्हेम लिबनिश्ट

अनुवाद: सुधीर बेडेकर

मूळ प्रकाशक: मागोवा

प्रथम आवृत्ती: सप्टेंबर २०१४

प्रकाशक व मुद्रक:
अलका जोशी, c/o लोकायत, 129 बी/2, सिंडिकेट बँकेसमोर, लॉ कॉलेज रोड, नळस्टॉपजवळ, एरंडवणे, पुणे–4

मुद्रणस्थळ:
आर. एस. प्रिंटर्स, 455, शनिवार पेठ, पुणे - 30

प्रस्तावित सहयोग मूल्य: रु. **5/-**

या सर्व प्रश्नांवर ठरवलं तर बरंच काही करता येऊ शकतं. गरज आहे ती आपणा सर्वांच्या एकजुटीची. आपण सर्व जण–विद्यार्थी, युवक, श्रमिक, बुध्दिजीवी–एकत्र आलो, एक देशव्यापी संघटन उभं करु शकलो तर देशातील सर्वसामान्य जनतेच्या हिताचा चांगला पर्याय देऊ शकतो. नफेखोरी, स्वार्थी वृत्ती गाडून सर्वांचा सामूहिक विकास साधणारी आणि सर्वांच जीवनमान उंचावणारी विकासनीती राबवू शकतो.

पण मोठं परिवर्तन घडवून आणायचं असेल तर प्रथम प्रचलित समजुतींवर जोरदार हल्ले चढवावे लागतील. वादविवाद, चर्चा घडवून आणाव्या लागतील. जगाकडे शासकांच्या नव्हे तर शोषितांच्या दृष्टीनं पाहावं लागेल. ही पुस्तिका आम्ही याचसाठी प्रकाशित करीत आहोत.

आपणही या विचारांशी सहमत व्हाल. आज आपलंच सरकार देश गहाण टाकून गरिबांच्या जिवावर उठलं असताना आपण असहाय्य होऊन गुपचूप बसणार का? निराशा आणि अंध:कारातून मार्ग तर काढायलाच हवा. आपल्याला एक पाऊल पुढं टाकायलाच हवं.

आम्ही तुमच्यातलेच आहोत. एकत्र येऊन हे काम आम्ही सुरू केलेलं आहे. तुम्हीही आमच्यात सामील व्हा. आपण भेटू, बोलू, संवाद साधू. पुढचं पाऊल एकजुटीनं टाकू आणि बदलाची प्रक्रिया गतिमान करू. जर तुम्हालाही वाटत असेल की या अन्यायपूर्ण जगाला बदलण्यासाठी सक्रीय व्हायला हवे, तर नक्की संपर्क करा!

संपर्क पत्ता

लोकायत, सिंडिकेट बँकेसमोर, लॉ कॉलेज रोड, नळस्टॉपजवळ, पुणे–4
(दर रविवारी सायं. 5 ते 7 या वेळेत मीटिंग होते.)

संपर्क फोन
अजित पेंटर 98235 86330 **अलका जोशी** 94233 19129

Website www.lokayat.org.in
Email lokayat.india@gmail.com
Mailing List lokayat.pune@lists.riseup.net